

EVOLUȚIA CONTRACTELOR COMERCIALE (perioada medievală-prezent)

Alexandru CUZNEȚOV,
doctor în drept, conferențiar universitar (USM)

Contractele au apărut, ca necesitate, într-un anumit stadiu de dezvoltare a societății spre a înlocui formele arhaice și greoaie de schimb dintre și din colectivitățile primitive.

Pe parcursul evoluției societății umane, contractele deja puteau fi clasificate în contracte civile și contracte comerciale. Anume din punctul de vedere al cercetării istoricului evoluției contractului comercial poate fi vizualizată apariția și dezvoltarea acestor contracte speciale – comerciale. Un rol inedit în evoluția contractelor comerciale l-a jucat perioada medievală.

Cuvinte-cheie: dreptul contractelor comerciale; evoluția contractelor comerciale; perioada medievală; conceptul contractelor comerciale; trăsăturile contractului comercial.

* * *

The contracts have appeared as a necessity in a certain stage of the society's development to replace archaic and cumbersome forms and parts of primitive communities.

During the evolution of human society the contracts could be classified into civil contracts and commercial contracts. From the evolutionary history research of commercial contract the appearance and development of these commercial and special contracts can be viewed. An important role in the evolution of commercial contracts have played the medieval period.

Keywords: commercial contract law; development of commercial contracts; the medieval concept of commercial contracts; commercial contract features.

În dreptul medieval, contractele comerciale s-au particularizat față de contractele civile. După ce Europa postromană a parcurs o perioadă îndelungată de neînțelegeri și războaie continue între statele și provinciile feudale, de stagnare și nesiguranță, în care circulația bunurilor era restrânsă, anevoioasă și riscantă, a urmat o perioadă de stabilitate socială și politică, de dezvoltare impetuoasă a economiei și schimburilor interne și externe de bunuri; comerțul a înflorit și s-a extins (datorită și marilor descoperiri geografice, și legăturilor cu Extremul Orient, care au îmbogățit Europa), ceea ce a dus și la reglementarea juridică a comerțului intern și internațional [1].

Cele mai de seamă acte legislative comerciale din dreptul medieval aparțin lui Colbert, ministru de finanțe sub Ludovic al XIV-lea, și anume: Ordonanța asupra comerțului terestru din 1673 și Ordonanța asupra comerțului maritim din 1681, adevărate coduri ale regulilor de desfășurare a comerțului, care au servit ca model viitorului Cod comercial francez din 1807; iar la aceste ordonanțe sunt de adăugat, mai ales, statutele orașelor, ale burgurilor (de unde și denumirea de burghezie), care cuprindeau și reguli privitoare la exercitarea comerțului.

În temeiul acestor reglementări, ca și al altora, comercianții deduc existența în sistemul juridic medieval a unui *drept comercial intern*, a unui *drept comercial internațional* (maritim și terestru) și a unor *contracte comerciale* distincte față de contractele civile prin scopul lor comercial.

În fine, menționăm și că executarea obligațiilor comerciale a fost mult înlesnită de crearea, tot în dreptul medieval, a titlurilor de credit la ordin și la purtător.

Dintre acestea era frecvent utilizată cambia (*cambium, lettera cambiale, lettre de change*), al cărei rost inițial a fost acela de a evita transportul de numerar dintr-o localitate în alta, periclitat de nesiguranța drumurilor publice care a existat în general în Evul mediu în Europa.

Despre *state moderne* și *drept modern* se vorbește odată cu procesul politic de constituire și consolidare a statelor naționale europene, încheiat, în linii mari, în secolul al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, proces însoțit de marile codificări, astfel încât s-a ajuns ca fiecare stat să aibă codul său civil.

În cadrul acestui proces de modernizare statală și legislativă, s-a edictat Codul civil francez din 1804, model urmat și de alte coduri, printre care și de Codul civil român din 1865. În acest fel, *contractele civile au fost reglementate în codurile civile* [2].

De asemenea, au fost edictate și coduri comerciale; mai întâi, Codul comercial francez din 1807, apoi Codul comercial italian din 1883, din care s-a inspirat Codul comercial român din 1887. În acest fel, *contractele comerciale au fost reglementate în codurile comerciale*.

Prin această mare divizare legislativă s-a ajuns că *dreptul privat*, care în sistemul roman era unitar, să fie divizat în două ramuri distincte: *dreptul civil*, care astfel a devenit *dreptul privat comun* și *dreptul comercial*, ca un *drept special față de dreptul civil*; ceea ce a însemnat că *legislația civilă a contractelor se aplică și contractelor comerciale în măsura în care legislația comercială nu dispune altfel*; iar cum mai târziu, în secolul al XX-lea, au apărut și *alte ramuri de drept care reglementează contracte*, ca dreptul industrial, dreptul

agrar și dreptul muncii, înseamnă că *legislația civilă a contractelor se aplică și acestor contracte cu titlu de drept comun*.

Pe lângă această *diversificare a contractelor și diferențiere între reglementările de drept comun*, cuprinse în legislația civilă, și *reglementările speciale*, cuprinse în alte legislații decât cea civilă, o altă evoluție a constituit-o *rolul voinței în contracte*. Astfel, pe când în Codul civil francez contractele au fost concepute ca *rod al voinței părților contractante*, deci ca fiind *contracte negociabile*, cu timpul au fost legiferate sau jurisprudențial admise, în numeroase domenii de activitate și *contractele de adeziune*, și *contractele impuse*.

Articolul 666 Cod civil al Republicii Moldova definește contractul ca fiind acel acord de voință, care este realizat între două sau mai multe persoane, prin care se stabilesc, se modifică sau se sting raporturi juridice [3].

Doctrina juridică utilizează noțiunea de „contract” în privința acordului încheiat între două sau mai multe părți, prin care se dă naștere, se modifică sau se sting anumite drepturi și obligații, de regulă, civile.

Totodată, unii autori definesc mult mai restrictiv contractul. Astfel, autorii francezi A. Weil și Fr. Terre, definind contractul civil, stabilesc că acesta este un acord de voință realizat între două sau mai multe persoane pentru a crea un raport juridic – dând naștere unei obligații sau constituind un drept real – a modifica sau a stinge un raport juridic preexistent [4]. Considerăm această definiție ca fiind nu pe deplin adecvată noțiunii de contract, acceptate astăzi, deoarece definirea oricărui fenomen, proces sau fapt, cu enumerarea unora din caracterele sale, chiar și cele mai principale, este supusă riscului de a crea situația când celelalte caractere s-ar exclude implicit sau însăși definiția ar fi incompletă.

Unii autori susțin că nu toate actele juridice bilaterale sau multilaterale care dau naștere, modifică sau sting drepturi și obligații pot fi desemnate drept contracte. Astfel, după afirmațiile lui M. Cantacuzino, contractele sunt acele acte juridice care au ca scop de a da naștere raporturilor juridice de obligație între părți [5], excluzând în așa mod din categoria de contracte acele acte juridice care modifică sau sting raporturile juridice de obligații. Evident, o asemenea viziune a noțiunii de contract astăzi nu este acceptată, astfel cum legislatorul tinde a exclude din uzul juridic utilizarea cu înțeles semantic dublu a noțiunilor de „contract” și „convenție”.

La cele spuse *supra*, ținem totuși să relevăm un caracter definitoriu esențial al contractului, prin care se va putea face distincție între convenție și contract. Este vorba despre faptul că unele dintre convenții nu se încadrează în categoria de contracte din simplul considerent al faptului că părțile la convenție își exprimă acordul de voință în diferite momente, cum ar fi, spre exemplu, în cazul testamentului. În asemenea situație,

toate convențiile pe cauza de moarte nu pot forma categoria de contracte. Prin urmare, vorbind despre contract, neapărat trebuie de menționat că acesta este una din categoriile de convenții, ce se încheie doar între vii. În aceeași ordine de idei, ținem să menționăm că nu putem fi de acord cu afirmațiile unor autori, care, deși recunosc că asupra tuturor actelor civile bilaterale între vii se răsfrâng aceleași drepturi și obligații, totuși nu pentru toate aceste acte atribuie denumirea de contracte, limitându-se doar la cele care dau naștere de obligații [6].

În concluzie, ținem să fim de acord întru totul cu autorii ce expun o definiție formală a noțiunii de contract, și să menționăm că contractul este un acord de voință încheiat între două sau mai multe persoane pe timpul vieții acestora, cu privire la nașterea, modificarea sau stingerea drepturilor și obligațiilor.

Totuși, având în vedere faptul că la ziua de azi legislația realizează o deosebire între noțiunile de „act juridic civil” și „contract”, este necesar a face o explicație referitor la acestea. Ambele noțiuni, fiind utilizate des în legislația civilă, corelează ca parte din întreg (gen – specie), fiind aplicată regula, conform căreia *toate contractele sunt acte juridice și nu toate actele juridice sunt contracte*. Astfel pot fi acte juridice unilaterale: succesiunea, legatul etc. și pot fi acte juridice bilaterale sau multilaterale – contractele. Până nu demult, atât legislația cât și doctrina dreptului civil utilizau noțiunea de convenție, substituind prin aceasta noțiunea de act juridic civil. Actualmente, doctrina începe a renunța la utilizarea acestei noțiuni, având în vedere faptul că după conținutul său semantic noțiunea de „convenție” este sinonimul termenului „contract”. Pornind de la cele expuse mai sus, ținem să relevăm cele mai principale trăsături caracteristice ale contractului ca act juridic, și anume – acesta este un acord de voință realizat între două sau mai multe persoane în ființă la momentul încheierii contractului; acordul este atins prin liberă manifestare de voință; are drept scop nașterea, modificarea, stingerea raporturilor juridice și presupune considerarea ordinii publice și bunelor moravuri.

Referințe:

1. Luha V. *Drept comercial. Bunurile*. Alba Iulia, 1998, p.65.
2. *Ibidem*, p.77.
3. Codul civil al Republicii Moldova nr. 1107-XV din 06.06.2002. În: *Monitorul Oficial*, nr. 82-86/661 din 22.06.2002.
4. Weil A., Terre Fr. *Droit civil. Les obligations*. Paris: Dallos, 1975, p. 1, după Pop L. *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*. Iași, 1994, p. 29.
5. Cantacuzino M.B. *Elementele dreptului civil*. București, 1999, p. 393.
6. *Ibidem*, p.301.